

Wolność przekonań

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, dostępny w internecie:
<https://www.rpo.gov.pl/pl/kategoria-konstytucyjna/art-53-wolnosc-sumienia-i-wyznania>.
- Źródło: *Powszechna deklaracja praw człowieka*, dostępny w internecie:
<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>.

Wolność przekonań

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Niekończące się kłótnie są męczące. Jak sądzisz, czy świat wolny od nieporozumień, w którym wszyscy myśleliby tak samo, mieli bliskie poglądy i opinie, nie byłby wspaniały? Nie trzeba by nikogo do niczego przekonywać, ludzie żyliby w zgodzie. Tylko jak taki świat stworzyć? Aby sprawić, żeby wszyscy myśleli podobnie, konieczne byłoby zabronienie odmiennego myślenia, wtedy nie dochodziłoby do sporów. Tylko czy w takim świecie chciałoby się żyć?

Twoje cele

- Scharakteryzujesz znaczenie wolności przekonań w liberalizmie.
- Wskażesz, w jaki sposób prawa człowieka gwarantują wolność przekonań.
- Zastanowisz się, czy wolność przekonań jest nieograniczona.
- Rozpoznaś rodzaje wolności.

Przeczytaj

Liberalizm i wolność przekonań

Podstawową wartością **liberalizmu** jest wolność. To ona ma gwarantować rozwój i dobrobyt ludzkości. John Stuart Mill wyróżniał jej trzy rodzaje: wolność przekonań, wolność postępowania i wolność zrzeszania się.

Każda z nich odwołuje się do różnych sfer aktywności ludzkiej. Wolność zrzeszania się odnosi się do relacji z innymi ludźmi, wolność postępowania dotyczy tego, co ludzie sami mogą zrobić ze swoim życiem, wolność przekonań do tego, co być może jest najbardziej subtelne i intymne: myśli i odczuć. Zgodnie z ideą liberalizmu w ostatniej sferze nic nie powinno nas krępować.

Źródło: domena publiczna.

Co to jest przekonanie?

Czym są przekonania? Do tej kategorii zalicza się wszystkie sądy i zdania oparte na przeświadczeniu o ich prawdziwości i słuszności. W logice *przekonanie* definiowane jest następująco:

“ X jest przekonany, że p dokładnie wtedy, gdy X uznaje treść zdania stwierdzającego to, że p za prawdziwą lub co najmniej wysoce prawdopodobną.

Być o czymś przekonany oznacza zatem posiadanie odczucia, że nasz pogląd lub myśl na dany temat są słuszne i uzasadnione. Na przykład nauczycielka może być przekonana o tym, że jej uczniowie robią postępy w nauce, co oznacza, że uznaje czynienie tych postępów za rzecz prawdziwą. Innym przykładem mogą być nasze wierzenia religijne. Ktoś może być przekonany, że Bóg istnieje, co oznacza, że w jego mniemaniu jest to pogląd uzasadniony.

Zgodnie z doktryną liberalizmu człowiek ma prawo do tego, by posiadać własne zdanie, opinię na jakiś temat, żywić uczucia, mieć swoje przemyślenia i poglądy polityczne, a ponadto własne [sumienie](#). John Stuart Mill powiedziałby, że nic i nikt nie może go w tych prawach ograniczać.

Dlaczego to jest ważne?

Dlaczego wolność przekonań jest ważna? W jaki sposób liberałowie argumentują jej zasadność? Spójrz na zdjęcie przedstawiające salę, w której obraduje Bundestag, izba parlamentu Republiki Federalnej Niemiec, najwyższy organ konstytucyjny i jedyny w tym kraju organ państwowy wybierany bezpośrednio przez obywateli. O czym świadczą liczba foteli i układ sali?

Źródło: domena publiczna.

Liberałowie dowodzą, że jakikolwiek przymus w relacjach społecznych dozwolony jest tylko i wyłącznie wtedy, gdy zagrożona jest wolność innych jednostek. Granicę wolności stanowi jedynie wolność drugiego człowieka. W tym wypadku należałoby zatem zapytać, czy istnieją jakiegokolwiek racje, które pozwoliłyby zabronić komukolwiek mieć takie lub inne przekonania. John Stuart Mill powiedziałby, że nie ma takich racji. Ktoś mógłby stwierdzić, że wolność przekonań oznacza również zgodę na te fałszywe lub szkodliwe. Tu liberałowie odpowiedzieliby, że ludzie mają prawo popełniać błędy, ponieważ nie wiadomo, jaki pogląd

lub stanowisko okaże się wartościowe. Ograniczenie wolności przekonań spowodowałoby zatem więcej szkody niż pożytku. Za Walterem Lippmannem można by powiedzieć: „Gdzie wszyscy myślą tak samo, nikt nie myśli zbyt wiele”.

Polecenie 1

Przypomnij sobie cechy **konserwatyzmu** i rozważ, jak w państwie opartym na właściwych tej postawie wartościach traktowana jest wolność przekonań.

Wolność przekonań a prawa człowieka

Ideę wolności przekonań odnajdziemy również w koncepcji praw człowieka. Można powiedzieć, że zaistniały one dzięki szkole prawa naturalnego, która pojawiła się w drugiej połowie XVII wieku. Wprawdzie załączki podstawowych koncepcji związanych z prawami człowieka odnajdujemy już u starożytnych, a także w myśli filozoficznej średniowiecza, jednak najpełniej idea ta, wraz z troską o praktyczną jej realizację, wyraża się w epoce nowożytnej i jest związana z humanistycznym rozumieniem wolności (tj. przekonaniem, iż należy się ona każdemu człowiekowi tylko dlatego, że jest człowiekiem, a nie dlatego, że należy do określonego stanu, kasty, rasy).

Wolność przekonań, wymieniana najczęściej razem z wolnością wyznania i sumienia, wyrażania swoich opinii, jest współcześnie jedną z podstawowych wolności gwarantowanych w ustawach konstytucyjnych w krajach demokratycznych. W Konstytucji RP nie wyodrębnia się wolności przekonań jako takiej, ale można uznać, że zapis jej dotyczący odnajdujemy m.in. w następującym artykule:

“ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Artykuł 53: Wolność sumienia i wyznania

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.
2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach,

praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.

3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio.
4. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób.
5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.
6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.
7. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, dostępny w internecie: <https://www.rpo.gov.pl/pl/kategoria-konstytucyjna/art-53-wolnosc-sumienia-i-wyznania>.

Podobnie wyraża się idea wolności przekonań w przyjętej w 1948 r. w Paryżu przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych *Powszechnej deklaracji praw człowieka*, uważanej za prawo zwyczajowe:

“ Powszechna deklaracja praw człowieka

Artykuł 18

Każda osoba ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii; prawo to obejmuje wolność zmiany swej religii lub przekonań, jak również wolność manifestowania swej religii lub przekonań, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, poprzez nauczanie, praktyki religijne, sprawowanie kultu i rytuałów.

Artykuł 19

Każda jednostka ma prawo do wolności poglądów i wypowiedzi; prawo to obejmuje nieskrępowaną wolność posiadania poglądów oraz poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji oraz idei, wszelkimi środkami i bez względu na granice.

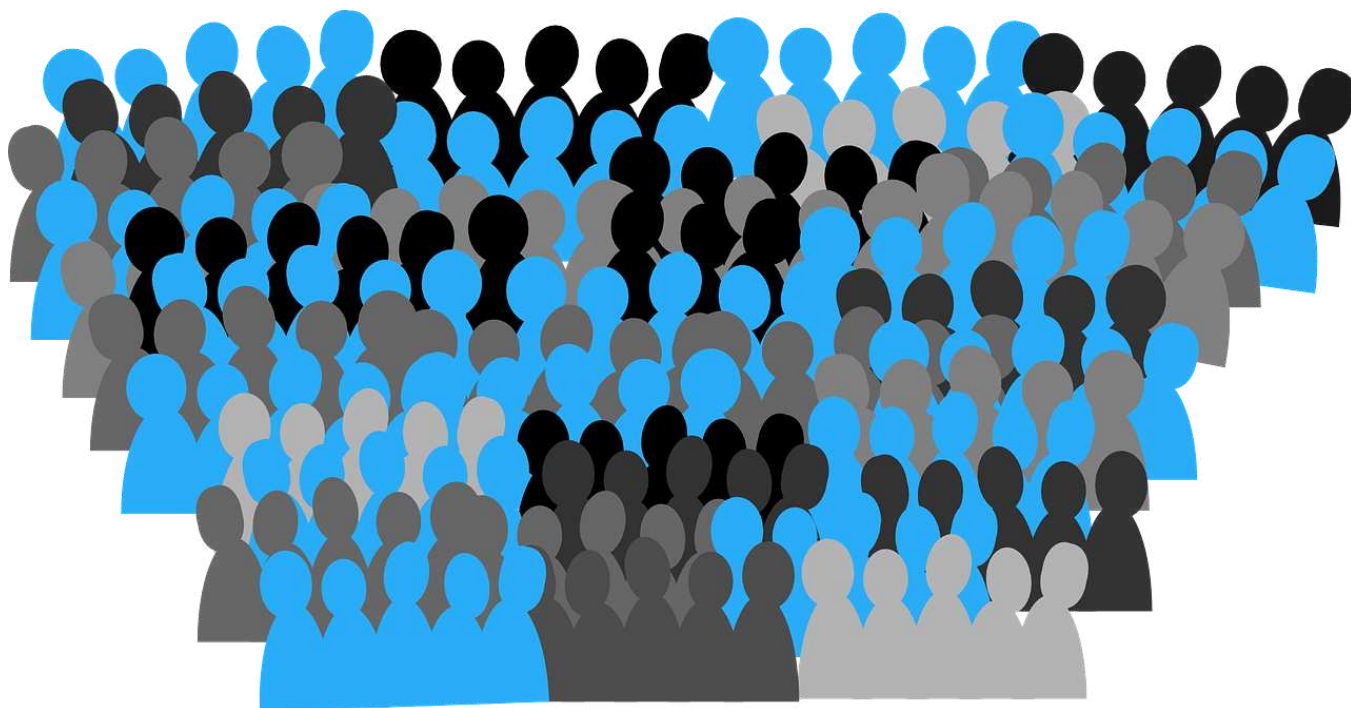
Źródło: *Powszechna deklaracja praw człowieka*, dostępny w internecie: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>.

Na podstawie *Powszechnej deklaracji praw człowieka* w 1950 r. podpisano *Europejską konwencję praw człowieka* oraz w 1966 r. międzynarodowe pakiety praw człowieka, czyli umowy zapewniające podstawowe prawa i wolności człowieka oraz zobowiązania państw wobec obywateli.

Charakter praw człowieka

Czy wolność przekonań jest nieograniczona?

Analizując wolność przekonań, pojawia się pytanie, czy może być ona w jakikolwiek sposób ograniczona. Według liberałów jedyną tego możliwość wynikałaby z wolności drugiego człowieka. Czy przekonania mogą w jakikolwiek sposób szkodzić innym?

Przyjęto się twierdzić, że zawsze mamy prawo do własnego zdania, własnej opinii. Jeżeli to oznacza, że każdy może myśleć, co chce, to oczywiście nic tu nie powinno nikogo ograniczać – to jest jednak dość banalne spostrzeżenie. Problem pojawia się wtedy, gdy zaczynamy twierdzić, że każda nasza opinia powinna być traktowana na równi z opiniami innych. Nawet wtedy, gdy nie jest poparta żadnymi faktami.

Źródło: domena publiczna.

Jeżeli ktoś powie, że pewna gra komputerowa mu się nie podoba, to oczywiście jest to wyraz czyichś upodobań, do których każdy ma prawo. Jeżeli jednak ktoś stwierdzi, że w jego opinii ta gra jest zła, to możemy od tej osoby oczekiwać, że przedstawi jakieś powody, np. słabą fabułę lub jakość grafiki. W przeciwnym wypadku nikt nie będzie traktował poważnie takiej opinii.

Zwolennik Milla powiedziałby jednak, że nie mamy prawa w żaden sposób ograniczać tego rodzaju przekonań.

Sytuacja komplikuje się, jeżeli ktoś stwierdzi, że Ziemia jest płaska i możemy się z tym nie zgadzać, ale taka jest jego opinia. O ile opinia na temat gry komputerowej dotyczy pewnego subiektywnego wrażenia, to kwestia kształtu planety jest sprawą, którą można w sposób obiektywny stwierdzić. Gra komputerowa może się podobać lub nie ze względu na osobiste kryteria. To, czy Ziemia jest płaska, stanowi pytanie odnoszące się do kryteriów obiektywnych. Nauka odpowiedziała na to zagadnienie w sposób dostateczny i jeśli ktoś ma wątpliwości w tym zakresie, to łatwo je zweryfikować.

Trzecim przykładem może być nienawiść na tle narodowościowym. Ktoś może być przekonany, że Czesi są lepsi od Słowaków i dlatego mogą oni ich dyskryminować. Czy na gruncie liberalizmu takie przekonanie jest dopuszczalne? Wydaje się, że nie, gdyż główna idea liberalizmu opiera się na równości wszystkich członków danej społeczności. Skoro naczelną zasadą liberalizmu jest wolność, to jest to wartość, która przynależy wszystkim na takich samych zasadach. Przekonania dyskryminujące, a zatem ograniczające wolność określonych jednostek lub grup, są sprzeczne z fundamentami liberalizmu.

Słownik

konserwatyzm

(z łac. *conservatus* – zachowany) postawa, którą charakteryzuje przywiązanie do istniejącego, zakorzenione w tradycji stanu rzeczy (wartości, obyczajów, praw, ustroju politycznego itp.) oraz niechętny stosunek do gwałtownych zmian i nowości; ideologia społeczno-polityczna broniąca tradycyjnego ładu społecznego

liberalizm

(z łac. *liberalis* – wolnościowy) ideologia i kierunek polityczny głoszący, że wolność jednostki jest najwyższą wartością, podlega ograniczeniom tylko ze względu na wolność innych jednostek; rola państwa sprowadza się do prawnej ochrony wolności i regulowania relacji pomiędzy jednostkami

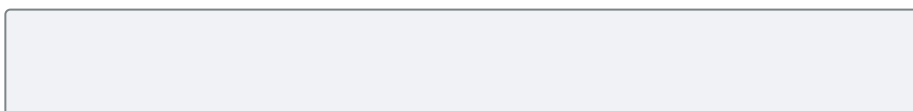
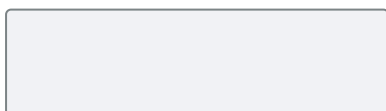
sumienie

wewnętrzne poczucie tego, co jest moralnie dobre lub złe, oraz psychiczna zdolność etycznej oceny zachowań

Schemat

Polecenie 1

Poniższy schemat pokazuje różnego rodzaju prawa człowieka wymienione w *Powszechnej deklaracji praw człowieka*. Wymień prawa odnoszące się do wolności przekonań, niezależnie od grupy, w której występują. Zapisz swoje wnioski w formie notatki, podając przykłady ich zastosowania w codziennym życiu: szkole, pracy, życiu rodzinnym i aktywności obywatelskiej.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Zastanów się nad prawnymi i moralnymi konsekwencjami nieprzestrzegania praw człowieka. Przedstaw przykłady i swoje spostrzeżenia na schemacie w obrębie poszczególnych kategorii praw.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Rozpoznaj, do jakiego rodzaju wolności należą wymienione aktywności.

wolność przekonań

Paweł napisał felieton do gazetki szkolnej.

Julek po szkole zawsze idzie grać w piłkę z kolegami.

wolność postępowania

Paulina ma do plecaka przypięty znaczek poparcia dla osób wykluczonych.

Piotr wyjechał na wakacje w góry.

wolność zrzeszania się

Tymek działa w harcerstwie.

Ania poszła na manifestację, żeby wspólnie z innymi walczyć o swoje prawa.

Asia wybrała kierunek studiów, który chce studiować.

Wojtek zapisał się do związku zawodowego w swoim zakładzie pracy.

Kasia została członkiem fundacji wspomagającej osoby starsze.

Maria nie przyjęła oświadczyn.

Kuba jest wierzący i bierze czynny udział w życiu religijnym.

Laura wzięła udział w dyskusji o zasadności szczepień populacyjnych.

Ćwiczenie 3

Szczególnym przykładem wolności przekonań jest wolność religijna. Wyobraź sobie, że bliska ci osoba jest osobą bardzo religijną, ty zaś osobą niewierzącą i nie zgadzasz się z przekonaniem tej osoby. Zakładając, że masz poglądy liberalne, co można by powiedzieć?

- ☐ Przekonania mojej koleżanki mogą ograniczyć wolność, mimo że nie wpływają na aktualną sytuację.
- ☐ Ludzie mają prawo do różnych przekonań – dobrze, jeśli wymieniają się nimi i dyskutują o ich zasadności.
- ☐ Koleżanka musi dostosować się do przekonań większości.
- ☐ Będę z całych sił starał się przekonać ją do zmiany przekonań.
- ☐ Akceptuję przekonania koleżanki, bo w niektórych kwestiach się zgadzamy.

Przeczytaj fragmenty *Powszechnej deklaracji praw człowieka*. Zastanów się i odpowiedz na pytanie: które z zacytowanych zapisów liberał mógłby uznać za naruszające wolność człowieka. Następnie rozważ, w jaki sposób można by je było uzasadnić. Zapisz swoje propozycje.

“ Powszechna deklaracja praw człowieka

Artykuł 26

1. Każda osoba ma prawo do nauki. Nauczanie powinno być nieodpłatne, przynajmniej w zakresie kształcenia podstawowego. Wykształcenie podstawowe jest przymusowe. Wykształcenie techniczne i zawodowe ma być powszechnie dostępne, a wykształcenie wyższe ma być dostępne na równi dla wszystkich na podstawie rzeczywistych osiągnięć.
2. Nauczanie winno mieć na względzie pełny rozwój osobowości ludzkiej oraz umacnianie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności. Powinno ono służyć popieraniu zrozumienia, tolerancji i przyjaźni między wszystkimi narodami oraz wszystkimi grupami rasowymi lub religijnymi, jak również powinno wspierać działalność Narodów Zjednoczonych dla utrzymania pokoju.
3. Rodzice korzystają z prawa pierwszeństwa, jeśli chodzi o wybór rodzaju wykształcenia dla swych dzieci.

(...)

Artykuł 29

1. Każda jednostka ma obowiązki wobec wspólnoty, bo tylko w niej możliwy jest swobodny i pełny rozwój jej osobowości.
2. W korzystaniu ze swych praw i wolności, każdy podlega jedynie takim ograniczeniom, które są określone przez prawo, wyłącznie w celu zapewnienia należytego uznania i poszanowania praw i wolności innych, oraz zaspokojenia słuszných wymagań moralności, porządku publicznego i powszechnego dobrobytu w społeczeństwie demokratycznym.

Źródło: *Powszechna deklaracja praw człowieka*, dostępny w internecie: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>.

Ćwiczenie 5

Spółeczny dowód słuszności przedstawiony przez Waltera Lippmanna, mówiący że zachowanie jest poprawne, o ile inni tak postępują, brzmi: „Aby zachować czystość wiary, powinniśmy udać się do klasztoru. Gdzie wszyscy myślą tak samo, nikt nie myśli zbyt wiele. Ale cokolwiek myślimy, możemy to robić całą swoją duszą. To na skrzyżowaniu dróg rodzi się sceptycyzm, a nie w pustelni. W skrócie: bez kontaktu z innymi, bez tarć, bez doświadczeń nasze zachowanie przypomina zwierzęce” (Walter Lippmann, *The stakes of diplomacy*, Nowy Jork 1915, s. 51-52, tłumaczenie własne). Zinterpretuj to stwierdzenie, przyjmując własną perspektywę oraz przyglądając się przekonaniom sieci społecznej, do której należysz.

Ćwiczenie 6

W każdej szkole istnieje regulamin określający prawa i obowiązki uczniów. Sprawdź, jaki dokument funkcjonuje w twojej placówce oraz jakie zapisy dotyczą wolności przekonań uczniów. Opisz tę kwestię i zastanów się, jakie poglądy kryją się za tak sformułowanymi zapisami: liberalne czy konserwatywne? Nie zapomnij o uzasadnieniu swojej odpowiedzi.

Jednym z głośniejszych konfliktów kulturowych w Europie jest spór o noszenie chust zasłaniających twarz – nikabów i burek. Konieczność zakrywania głowy jest nakazem religijnym i kulturowym, istotnym dla niektórych społeczności muzułmańskich. Z jednej strony można stwierdzić, że ta praktyka mieści się w sferze wolności przekonań (szczególnie wolności religijnej). Można by również argumentować, że stanowi to element wolności postępowania. W praktyce niektóre państwa zabraniają noszenia nikabów i burek w przestrzeni publicznej (np. w szkołach), argumentując, że zasłanianie twarzy stoi w sprzeczności z wartościami demokratycznych społeczeństw. Zastanów się, jak ocenić ten konflikt z perspektywy założeń filozofii liberalnej.

Kobieta nosząca nikab.

Źródło: licencja: CC 0 1.0.

Ćwiczenie 8

Czy każdy ma prawo do własnego zdania, a może tylko do takiej opinii, którą jest w stanie uzasadnić? Wyobraź sobie, że moderujesz internetową grupę dyskusyjną. Stwórz trzy podstawowe zasady, którymi dyskutanci powinni kierować się w swoich wypowiedziach.

Dla nauczyciela

Autor: Tadeusz Mincer

Przedmiot: Filozofia

Temat zajęć: Gdzie leży granica między moimi przekonaniem a postępowaniem?

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

8. John Stuart Mill. Uczeń:

2) omawia dziedziny ludzkiej wolności: wolność przekonań, wolność postępowania, wolność zrzeszania;

III. Wybrane problemy filozofii.

10. Wybrane spory z zakresu filozofii polityki. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

3) o naczelne wartości życia społecznego (liberalizm kulturowy – konserwatyzm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Scharakteryzujesz znaczenie wolności przekonań w liberalizmie.
- Wskażesz, w jaki sposób prawa człowieka gwarantują wolność przekonań.
- Zastanowisz się, czy wolność przekonań jest nieograniczona.
- Rozpoznaś rodzaje wolności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia poglądy filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej;

- wymienia ważniejsze pojęcia, zagadnienia i stanowiska głównych dyscyplin filozoficznych;
- umie stawiać pytania światopoglądowe (w tym moralne) i poszukiwać odpowiedzi na nie z wykorzystaniem wiedzy filozoficznej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- wykład;
- drama.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- wydruki z artykułami encyklopedycznymi na temat burki i nikabu – tradycyjnych strojów muzułmańskich.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca

1. Nauczyciel przedstawia temat oraz cele zajęć odnoszące się do kwestii wolności przekonań. Następnie wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel stawia pytanie, które będzie przedmiotem zajęć: „Gdzie leży granica między moimi przekonaniami a postępowaniem?” Krótka dyskusja. Uczniowie podają przykłady działań należących do sfery przekonań oraz działań należących do sfery postępowania. Nauczyciel pyta, czy istnieje między nimi wyraźna granica.
3. Nauczyciel wprowadza definicję „przekonań” użytą w e-materiale, tj. *X jest przekonany, że p dokładnie wtedy, gdy X uznaje treść zdania stwierdzającego to, że p za prawdziwą*

lub co najmniej wysoce prawdopodobną. Upewnia się, że uczniowie poprawnie rozumieją podaną definicję i są w stanie podać przykłady przekonań.

Faza realizacyjna

1. **Drama.** Nauczyciel przedstawia uczniom fabułę dramy, której tematem będzie noszenie burki lub nikabu (tradycyjnego muzułmańskiego stroju) przez jedną z uczennic.
2. Przed rozpoczęciem dramy nauczyciel wyjaśnia uczniom znaczenie burki i nikabu w kulturze muzułmańskiej oraz wyjaśnia istotę sporu z prawem do noszenia tego stroju w miejscach publicznych.
3. Klasę należy podzielić na trzy równe grupy: Radę Szkoły, Samorząd Uczniowski oraz Radę Pedagogiczną. Każda z tych grup ma osobne zadanie:
 - Rada Pedagogiczna chciałaby wprowadzić zakaz noszenia burek i nikabów w szkole, argumentując to względami bezpieczeństwa.
 - Samorząd uczniowski ma za zadanie bronić prawa uczennicy do noszenia burki lub nikabu, odwołując się do zasady wolności przekonań.
 - Rada Szkoły ma za zadanie, po wysłuchaniu argumentów obydwu stron, podjąć decyzję, której konsekwencją będzie umieszczenie (lub nie) odpowiednich zapisów w Statucie Szkoły.
4. Nauczyciel wyjaśnia uczniom ich zadania i poprosi uczniów, by wczuli się w swoją rolę.
5. Grupy pracują przez ok. 10 minut. Ich zadaniem jest zebranie argumentów na obronę ich stanowiska. Rezultatem prac grup ma być krótkie, kilkuminutowe przemówienie. Grupa, której przypadła rola Rady Szkoły, w tym czasie zapoznaje się z dodatkowymi materiałami przygotowanymi przez nauczyciela na temat burki i nikabu.
6. Po zakończeniu prac grupy przedstawiają swoje przemówienia. Następnie grupa „Rada Szkoły” udaje się na kilkuminutową naradę, by ocenić poszczególne argumenty i podjąć decyzję.
7. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla uczniom schemat interaktywny z e-materiału. Wybrany uczeń odczytuje polecenia:
 - *Poniższy schemat pokazuje różnego rodzaju prawa człowieka, które określono w „Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka”. Wymień te, które odnoszą się do wolności przekonań, niezależnie od grupy praw w której występują. Zapisz swoje wnioski w formie notatki, podając przykłady ich zastosowania w codziennym życiu: szkole, pracy, życiu rodzinnym i aktywności obywatelskiej.*
 - *Zastanów się nad prawnymi i moralnymi konsekwencjami nieprzestrzegania praw człowieka. Przedstaw przykłady i swoje spostrzeżenia na schemacie.*Nad pierwszym poleceniem uczniowie pracują w parach. Po zakończeniu pracy, omówienie wyników na forum klasy. Nad rozwiązaniem polecenia nr 2 uczniowie pracują wspólnie. Wybrani uczniowie odczytują swoje propozycje.

Faza podsumowująca

1. Pod koniec lekcji nauczyciel pyta uczniów, jak się czuli w swojej roli podczas dramy i czy łatwo im było zebrać argumenty. Wspólnie z uczniami dyskutuje nad przygotowywanymi przemówieniami oraz nad ostateczną decyzją „Rady Szkoły”.
2. Jako podsumowanie nauczyciel przywołuje koncepcję liberalizmu Johna Stuarta Milla wraz z ideą trzech rodzajów wolności: przekonań, postępowania i zrzeszania się.
3. Wspólnie z uczniami nauczyciel zastanawia się, czy kwestia noszenia burki lub nikabu należy do sfery przekonań czy postępowania oraz czy w kontekście filozofii liberalnej zasady te można ograniczyć.

Praca domowa:

Uczniowie mają za zadanie zapoznać się z innymi niż zaprezentowane w materiale dokumentami poświęconymi prawom człowieka i wynotować z nich zapisy mówiące o wolności przekonań.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium:

Schemat interaktywny może być również wykorzystany do szerszego omówienia kwestii praw człowieka.